

Yaşlı Bakımı Programı Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Attitudes Of Students Studying Elderly Care Towards Elderly Discrimination and The Influencing Factors

Filiz DİLEK¹, Deniz Ezgi BİTEK², Özgül EROL³, Serap ÜNSAR⁴

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, yaşlı bakımı programı öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını ve etkileyen faktörleri belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel türdeki bu araştırmaya, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında iki farklı devlet üniversitesinin yaşlı bakımı programında öğrenim gören öğrenciler dahil edilmiştir. Çalışma 185 gönüllü öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini içeren "Kişisel Bilgi Formu" ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği" (YATÖ) kullanılarak toplanmıştır. YATÖ'den alınan toplam puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum artmaktadır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ileri istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. İstatistiksel olarak $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir.

Anahtar kelimeler: yaşlı ayrımcılığı, yaşlı, tutum.

Bulgular: Öğrencilerin %73.5'i kadın, %64.3'ü 18-20 yaş grubundadır. %54.1'i birinci sınıfta öğrenim görmekte, %38.4'ü normal lise mezunu ve %82.2'si bölümü isteyerek seçtiğini belirtmiştir. Yaşlılık kavramının, öğrencilerin %71.9'unda olumsuz çağrışım yaptığı belirlenmiş olup YATÖ puan ortalamaları 84.62 ± 10.01 olarak bulunmuştur. Mezuniyet sonrası yaşlılarla çalışmak isteyen ve bölümü isteyerek seçen öğrencilerin YATÖ ölçek puan ortalamalarının diğerlerine göre istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$).

Sonuç: Yaşlı ayrımcılığına ilişkin öğrencilerin olumlu yönde tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Cinsiyet, yaşlılık kavramının yaptığı çağrışım, bölümü isteyerek seçme ve mezuniyet sonrası yaşlı bireyler ile çalışma isteği yaşlı ayrımcılığı etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir.

ABSTRACT

Aim: This descriptive and cross-sectional study was done in order to identify factors that influence the attitudes of students studying elderly care towards ageism.

Method: The descriptive included students in the department of elderly care of a public university. University at 2015-2016 academic term. Data were collected by using "Personal Information Form" and "Ageism Attitude Scale" (AAS). Higher scores of AAS demonstrated positive attitudes towards elderly discrimination. Data were analysed by using Descriptive statistics and advanced statistical methods. A value of $p < 0.05$ was considered statistically significant when evaluating the results.

Results: Most of the students (73.5 %) students were female, 64.3% of them were at age group of 18-20 years, 54.1% were first grade students, 38.4% were graduated from regular

Keywords: elderly discrimination, elderly, attitude.

high schools and 82.2 % reported that they chose to study elderly care program willingly. It was found that 71.9% of the students had negative connotation towards the concept of elderliness. The mean AAS score was found as 84.62 ± 10.01 . It was determined that the students who wanted to work with the elderly after graduation, who chose the department willingly had significantly higher ageism attitude scores. ($p < 0.05$).

Conclusion: It was found that students have positive attitudes towards ageism. Gender, the connotation of the concept of old age, choosing the department willingly and the desire to work with elderly individuals after graduation were identified as factors affecting elderly discrimination.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakımı Programı, Tekirdağ/Türkiye,

¹Sorumlu Yazar, e-mail: fdilek@nku.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakımı Programı, Kırklareli/Türkiye,

^{3,4} Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Edirne/Türkiye.

Geliş Tarihi: 13.04.2023, Kabul Tarihi: 25.05.2023, Yayım Tarihi: 22.06.2023

GİRİŞ

İntrauterin dönemde başlayan ve ölüme kadar devam eden geri dönüşü olmayan bir süreç olarak tanımlanan yaşlılık; fiziksel, yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin tümünü içermektedir (Uyanık ve Başyigit, 2018). Günümüzde ülkelerin yaşam beklentisi gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Gerontologlar tarafından 65 yaş ve üzerinde olan bireyler yaşlı olarak tanımlanmasına rağmen fizyolojik olarak bir sınır koymak güçtür. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2017 yılında yapılan sınıflamada 80-99 yaş arası yaşlı olarak tanımlanmaktadır (Uyanık ve Başyigit, 2018). Koruyucu sağlık hizmetleri, erken tanı ve tedavi yöntemleri, sağlıklı yaşam tarzının desteklenmesi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu beklenen yaşam ömrü artmaktadır. Bu da yaşlı nüfusun artmasına yol açmaktadır (Ucun ve ark., 2015; Ünsar ve ark., 2015). Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) elde edilen verilerine göre yaşlı nüfusun (65 ve üzeri) toplam nüfus içindeki oranı ise 2022 yılında %9,9'dur. Yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2023). Yaşlı nüfus oranının artması sonucu sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, ekonomi, sosyal ve kültürel faaliyetler, aile hayatı, yasal konular olmak üzere toplumsal önemli sorunların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir (Akdemir, Çınar ve Görgülü 2007; Güven, Muz ve Ertük 2012).

Kişilerin yaşlılık algıları toplumsal normlar ve kişisel deneyimlerden etkilenir (Freitas ve ark., 2010). Geleneksel toplumlarda yaşlılık bolluk, tecrübe ve saygınlığı temsil ederken, modern toplumlarda pasiflik, işe yaramazlık olarak algılanmaktadır. Bu algı, yaşlı bireye duyulan saygıda azalmaya ve beraberinde yaşlı bireyler için farklı sorunlara neden olmaktadır (Yaşar

ve Avcı, 2020). Bu sorunların çözümünde, sağlık politikalarının yeniden düzenlenmesi, modern yaşamın getirdiği zorlukların azaltılması, sosyal hakların artırılması gibi konuları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar aynı zamanda yaşlıların toplumdan izole edilmesine ve yaşlı ayrımcılığına neden olmaktadır (Güven ve ark., 2012; Ünal ve ark., 2012).

En basit tanımıyla; yaşlı ayrımcılığı bir kişinin yalnızca yaşlılığı nedeniyle gördüğü farklı tavır, önyargı ve davranışları içine alan çok boyutlu bir kavramdır (Yılmaz ve Özkan, 2010). Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Gerontolog Robert Butler 1969 yılında yaşlı ayrımcılığını; yaşlı bireylere yönelik önyargı ve sadece yaşı nedeniyle yapılan ayrımcılık olarak tanımlamıştır. Palmore tarafından yapılan tanımda ise yaşlı ayrımcılığı; ileri yaştaki bireylere yaşı nedeni ile gösterilen önyargı, tutum ve davranışlar olarak belirtilmiştir. Yaşlı ayrımcılığı, sosyal ve toplumsal bir sorun olup cinsiyet ve ırk ayrımcılığından sonra en yaygın ayrımcılıktır (Köse ve ark., 2015). Günümüzde yaşlıların zaman zaman ayrımcılığa uğradığı görülmektedir. Bu ayrımcılık, aile üyeleri ve toplumun yaşlı birey ve yaşlanma sürecinde ortaya çıkan değişikliklere olumsuz olarak yaklaşmalarındandır. Toplumdaki bireylerin yaşlı bireylere ve yaşlanmaya karşı olumsuz tutumları, aynı zamanda yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerini de etkileyebilmektedir (Kaçan ve ark., 2018). Yaşlılara yönelik olumsuz tutum sergileyen sağlık çalışanlarının daha düşük kalitede bakım sağladıkları bildirilmektedir (Deasey et al., 2014). Sağlık hizmetlerinin sunumunda önemli rolü olan sağlık çalışanlarının yaşlı bireylere yönelik tutumları, uyguladıkları sağlık bakım kalitesinin üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Yükseköğretim kurumlarının en temel amaçlarından biri nitelikli insan gücü yetiştirmektir (Erol ve Çayak; 2022). Bu kapsamda açılan yaşlı programlarının da amacı; 65 yaş üstü bireylerin rehabilitasyon ve tedavi sürecinde diğer sağlık profesyonelleri ile çalışarak onların yaşam kalitelerinin artırılmasını hedefler (Saruhan ve ark., 2013). Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı bireylerin bakım ve rehabilitasyonunu yaparken yaşlılara karşı olumsuz tutum içinde olmamaları, yaşlı sağlığına ve yaşlanma sürecine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmaları mesleki açıdan çok önemlidir. Konunun öneminden yola çıkılarak çalışmamızda yaşlı bakımı programında öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte tasarlanan araştırma 2015-2016 öğretim yılı, bahar yarıyılında 6-18 Nisan 2016 tarihleri arasında, iki farklı devlet üniversitesinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu yaşlı bakım programındaki ilk ve son sınıf öğrencileri ile gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini toplam 220 yaşlı bakım programı öğrencisi oluşturdu. Araştırmada evrenin tamamına ulaşılması hedeflendiği için örneklem seçimine gidilmedi. Araştırmanın yapıldığı tarihler arasında devamsızlık hakkını kullanan, derslere devam etmeyen ve araştırmaya katılmayı kabul etmeyen öğrenciler araştırmaya dahil edilmedi. Araştırma toplamda 185 öğrenci ile tamamlandı.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ile birlikte Yaşlı

Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanılarak toplandı.

Kişisel Bilgi Formu; Araştırmacılar tarafından hazırlanan form, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, yaşlı birey ile yaşama durumu, yaşlılığın öğrencide çağrıştırdığı kavramlar gibi özelliklerin sorulduğu 17 sorudan oluşmaktadır.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ); Bu ölçek 2008 yılında Vefikuluçay ve Terzioğlu tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 0.80 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada ise Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise 0.73 olarak tespit edildi. Ölçek toplam 23 maddeden oluşmaktadır. 5’li likert tipte tasarlanan ölçekten en az 23 en fazla 115 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına tutum olumlu yönde artmaktadır. Ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar;

1-Yaşlının Yaşamını Sınırlama: Toplumun, yaşlı bireylerin sosyal yaşamını sınırlamaya ilişkin inanış ve algılarını içermektedir. Alınacak maksimum puan “45”, minimum “9” puandır.

2-Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık: Toplumun, yaşlı bireylere yönelik olumlu inanış ve algılarını içermektedir. Alınacak maksimum puan “40”, minimum “8” puandır.

3-Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık: Toplumun, yaşlı bireylere yönelik olumsuz inanış ve algılarını içermektedir. Alınacak maksimum puan “30”, minimum “6” puandır (Köse ve ark., 2015; Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2011).

Verilerin Toplanması

Veriler, öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilerek sözlü onamları alındı. Veriler ders saatleri dışında uygun bir zaman oluşturularak sınıf ortamında yüz yüze görüşülerek toplandı. Öğrencilerin verilen soruları tamamlaması yaklaşık olarak 15-20 dakika sürdü.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 15.0 (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) paket programı kullanıldı. Verilerin normal dağılıma uyma durumu Kolmogorov Smirnov testi kullanılarak yapıldı. Araştırmada tanımlayıcı istatistiksel analizler ve gruplar arası yapılan karşılaştırmalarda Mann Whitney U test ve Kruskal Wallis testleri kullanıldı. İstatistiksel olarak $p < 0.05$ değeri anlamlı olarak kabul edildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için 32097928/929-05 sayılı yazılı kurum izni alındı. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmanın yapılma amacı açıklanarak verilerin doldurulması esnasında araştırmaya katılma konusunda sözlü onamları alındı.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %73.5'i kız, %64.3'ü 18-20 yaş grubunda, %41.6'sı yaşamının çoğunu ilçede geçirmiştir. Öğrencilerin %54.1' inin birinci sınıfta eğitim gördüğü, %38.4'ünün düz lise mezunu olduğu ve %82.2'sinin bölümü isteyerek seçtiği belirlenmiştir. Öğrencilerin %80'i mezun olduktan sonra yaşlılarla çalışmak istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Bireysel Özellikleri (n=185)

Bireysel Özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	136	73.5
Erkek	49	26.5
Medeni Durum		
Bekar	178	96.2
Evlü	7	3.8
Yaş		
18-20 yaş	119	64.3
21-23 yaş	54	29.2
24 ve üzeri yaş	12	6.5
Yaşamının büyük çoğunluğunun geçtiği yer		
İl	71	38.4
İlçe	77	41.6
Köy	37	20.0
Mezun Olduğu Lise		
Normal Lise	71	38.4
Anadolu Lisesi	45	24.3
Sağlık Meslek Lisesi	18	9.7
Diğer	51	27.6
Bölümü İsteyerek Seçme		
Evet	152	82.2
Hayır	33	17.8
Sınıf		
1	100	54.1
2	85	45.9
TOPLAM	185	100.0

Araştırmada öğrencilerin YATÖ puan ortalaması 84.62 ± 10.01 olarak bulunmuştur. Yaşlının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalaması 35.52 ± 5.26 , yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalaması 31.30 ± 5.80 , yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyut puan ortalaması 17.78 ± 3.69 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği Puanları (n=185)

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği Alt Boyutları	Min- Max	Ort ± SS
Yaşlının yaşamını sınırlama	16-45	35.52±5.26
Olumlu ayrımcılık	11-40	31.30±5.80
Olumsuz ayrımcılık	9-26	17.78±3.69
YATÖ toplam puanı	51-109	84.62±10.01
Min: Minimum		
Max: Maksimum		

Kendi ailelerinde yaşlı ile yaşadığını belirten öğrencilerin %27.6'sı büyükanne ve büyükbaba ile, %20'si yalnızca büyükanne ile yaşadığını belirtmiştir. Büyükanne veya büyükbabası ile birlikte yaşayan öğrencilerin %30.8'inin birlikte yaşama sürelerinin beş yıl ve üzerinde olduğu saptandı (Tablo 3).

Tablo 3: Öğrencilerin Yaşlı/Yaşlılarla Yaşama Durumları

65 yaş ve üzeri yaşlı birey/bireyler ile yaşama durumu (n:185)	n	%
Evet	99	53.5
Hayır	86	46.5
Birlikte yaşadığı 65 yaş ve üzeri birey/bireyler (n:99)		
Büyükanne-büyükbaba	51	27.6
Sadece büyükanne	37	20.0
Sadece büyükbaba	11	5.9
65 yaş ve üzeri birey/bireylerle yaşama süresi (n:99)		
2 yıl ve altı	29	15.7
3-4 yıl	13	7.0
5 yıl ve üzeri	57	30.8

Araştırmada; yaşlılık kavramının öğrencilerde yaptığı çağrışımlar "olumlu çağrışım" ve "olumsuz çağrışım"

olmak üzere iki kategoride sınıflandırıldı. Öğrencilerin %71.9'unda olumsuz çağrışım yaptığı saptandı. Tablo 4 incelendiğinde, yaşlılık kavramının öğrencilerde yaptığı çağrışım türü ile yaşlıya yönelik olumlu ayrıcalık alt boyutu ve YATÖ toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Tablo 4: Öğrencilerin Yaşlılık Kavramına İlişkin Çağrışımlarının YATÖ Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı

Çağrışım Türü	Yaşlılık yaşamını sınırlama	Yaşlıya yönelik olumlu ayrıcalık	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrıcalık	YATÖ toplam puan
	(Ort±SS)	(Ort±SS)	(Ort±SS)	(Ort±SS)
Olumlu	36.61± 4.65	32.67±4.80	18.32±3.85	87.61±8.73
Olumsuz	35.10±5.43	30.76±6.08	17.57±3.61	83.45±10.26
P	0.062	0.027	0.231	0.007

Cinsiyete göre YATÖ toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları değerlendirildiğinde; yaşlılık yaşamını sınırlama alt boyutu puan ortalamasını etkilediği belirlendi ($p<0.05$). Yükseköğretim Kurumları Sınavı sonucu Yaşlı bakımı programını isteyerek seçen öğrencilerin ölçek olumlu ayrıcalık alt boyut puanı ortalamaları isteyerek seçmeyen öğrencilerden istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Mezuniyet sonrası yaşlı birey ile çalışmayı isteme durumuna göre YATÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları değerlendirilmiştir. Yaşlı birey ile çalışmak istemeyenlerin, yaşlılık yaşamını sınırlama ve YATÖ toplam puan ortalamalarının çalışmak isteyenlere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu saptandı (sırasıyla $p=0.016$; $p=0.017$) (Tablo 5).

Tablo 5: Öğrencilerin bireysel özelliklerine göre YATÖ toplam ve alt boyut puanlarının dağılımı

Değişkenler	Yaşlılık yaşamını sınırlama	Yaşlıya yönelik olumlu ayrıcalık	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrıcalık	YATÖ toplam puan
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Cinsiyet				
Kadın	36.03 ± 4.87	31.10 ± 5.63	17.93 ± 3.60	85.06 ± 9.36
Erkek	34.14 ± 6.05	31.88 ± 6.29	17.39 ± 3.94	83.41 ± 11.66
P	0.029	0.221	0.499	0.295
Mezun Olduktan Sonra Yaşlı Bireylerle Çalışmak İsteme Durumu				
Evet	35.99±4.75	31.55±5.85	17.95±3.66	85.50±9.45
Hayır	33.67±6.70	30.29±5.56	17.13±3.77	81.10±11.45
P	0.016	0.240	0.229	0.017
Bilim İsteyerek Tercih Etme Durumu				
Evet	35.74 ± 5.30	31.89 ± 5.39	17.61 ± 3.74	85.24 ± 10.19
Hayır	34.34 ± 4.97	28.78 ± 6.93	18.66 ± 3.42	81.78 ± 8.88
P	0.162	0.006	0.228	0.067

TARTIŞMA

Yaşlı bakımı programında okuyan öğrencilerin yaşlı ayrıcalığına ilişkin tutumları ve etkileyen faktörlerin değerlendirmesi amacı ile yapılan çalışmada; öğrencilerin yaşlı ayrıcalığı ile ilgili olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Elde edilen bulgular, bu konuda yapılmış diğer çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile uyumluluk göstermektedir (Güven ve ark., 2012; Lee ve ark., 2005; Moyle, 2003; Shannon ve ark., 2008; Ünal ve ark., 2012). Bu sonuçlar, yaşlı bireylere değer verildiği ve saygı görüldüğü geleneksel aile yapısıyla ilgili olarak Türk toplumunun değerlerinin korunmasıyla açıklanabilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin tümü uygulama alanları kapsamında huzurevi ziyaretleri gerçekleştirmişler ve yaşlılık ile ilgili dersler almışlardır. Ülkemizde yaşlı bakım programında öğrenim gören öğrenciler ile yapılan araştırmalarda da yaşlı ayrıcalığına yönelik olumlu tutumlarının nedeni olarak, almış oldukları dersler ve uygulama alanlarının etkili olabileceği belirtilmektedir (Ayyıldız ve Evcimen 2018; Sarı ve Gürkan 2022). Bu araştırmadan elde edilen bulguların aksine Köse ve arkadaşları (2015) tarafından sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim

gören öğrenciler ile yürütülen çalışmada öğrencilerin yaşlıya yönelik tutumlarının olumsuz olduğu saptanmıştır. Çalışmalarında; olumsuz tutum oluşmasının nedeni olarak öğrencilerin yaşlı ile geçirdikleri zamanın az olması, çekirdek aile yapısına sahip olmaları ve yatılı okulda öğrenim görmelerinin etkili olabileceğini belirtmişlerdir.

Literatürde yaşlıya yönelik tutumların oluşmasında, toplumsal ve sosyal etkileşimin önemli olabileceği vurgulanmaktadır (Köse ve ark., 2015). Bu anlamda yaşlılara olan bakış açısını etkileyen faktörlerden birisi de yaşlılarla yaşama deneyimidir. Araştırmamızda öğrencilerin yarısının en az bir yaşlıyla yaşama deneyimi olmasına rağmen her iki grubun da YATÖ puan ortalamaları aralarında fark bulunmamıştır. Literatürde benzer sonuçlar elde edilen çalışmalar bulunmaktadır (Ayoğlu ve ark., 2013; Uzun ve ark., 2015). Ünsar ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada ise 65 yaş ve üzeri bireylerle aynı evde yaşayan öğrencilerin, yaşamayan öğrencilere göre; yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutu puan ortalamaları ve yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutu puan ortalamalarının daha yüksek bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda ailelerinde yaşlı birey bulunan ve onlarla birlikte yaşama deneyimi olan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirlemişlerdir. (Alkaya ve Okuyan, 2017; Lambrinou et al., 2009). Yaşlı bireylerle aile üyeleri arasındaki karşılıklı olumlu etkileşim, karşılıklı bilgi, deneyim paylaşımı ve duygusal destek aynı evde beraber yaşayan öğrencilerin yaşlılara yönelik olumlu tutumda bulunmalarına etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada; yaşlılık kavramının öğrencilerin yaklaşık dörtte üçünde olumsuz çağrışım yaptığı belirlenmiştir. Öğrencilerin yaşlılığı nasıl tanımladıkları değerlendirildiğinde sırasıyla en yüksek üç kavramın;

hastalık, bakıma muhtaçlık ve tecrübe kavramlarının olduğu belirlendi. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir araştırmada; yaşlılık kavramının en çok yalnızlık, bağımlılık ve şefkat kavramlarını çağrıştırdığı görülmektedir (Altay ve Aydın, 2015). Adıbelli ve arkadaşlarının (2013) araştırmasında ise hemşirelik öğrencileri yaşlılık kavramını, bağımlılık, yoksulluk ve pasiflik olarak algılamaktadır. Yaşlılıkla birlikte artan sağlık ve psikososyal sorunların öğrencilerde yaşlılık kavramı ile ilgili olumsuz bir kavram oluşmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Ünsar ve arkadaşlarının (2015) hemşirelik öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında; öğrencilerin %78.1' i yaşlılığın şefkat kavramını çağrıştırdığı belirtmiştir. Kültürümüzde yaşlıya saygı, bilgi ve deneyimlerine değer vermemizden dolayı yaşlılık kavramına şefkat, bilgelik, tecrübe gibi olumlu anlamlar da yüklediğimizi söyleyebiliriz. Yaşlılığa bakış açısına Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı'nda değinilmiş olup; yaşlanma konusunda olumlu yönde bir bakış açısı kazanmak eylem planının vazgeçilmez parçasıdır şeklinde ifade edilmiştir (Koçoğlu ve Bilir, 2002).

Araştırmada; kız öğrencilerin yaşlıların yaşamını sınırlama puanı erkek öğrencilerden daha yüksek bulundu. Literatürde cinsiyet ile ilgili farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar bulunmaktadır (Altay ve Aydın, 2015; Aşiret ve ark., 2017; Ceylan ve Öksüz, 2015; Güven ve ark., 2012; Sarı ve Gürkan, 2022; Soyuer ve ark., 2010; Usta ve ark., 2012). Yaşlı bakım programı öğrencileri ile yürütülen iki çalışmada da farklı sonuçlar bulunmuştur. Ayyıldız ve Evcimen' in (2018) çalışmasında erkek öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği toplam puanı kız öğrencilerden daha yüksek iken, Sarı ve Gürkan'ın (2022) araştırmasında ise erkek öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin daha olumlu tutuma

sahip olmaları, toplumumuz aile yapısı içerisindeki kadının yaşlılara ve yardıma muhtaç olan diğer bireylere yardım etme özelliği ve bakım verici rolleri olmasından kaynaklanabilir.

Araştırmada; bölümü isteyerek seçen öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puanı ortalamaları isteyerek seçmeyen öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlendi. Yapılan bir araştırmada yaşlı bakımı programını aile veya yakınlarının etkisi ile tercih eden öğrencilerin mesleklerine yönelik daha fazla kaygı duydukları saptanmıştır (Saruhan ve ark., 2013). Araştırma sonuçlarına göre isteyerek seçenlerin olumlu tutumlarının olması mesleki saygıyı oluşturabilmeleri adına önemlidir.

Çalışmada; mezuniyet sonrası yaşlı birey ile çalışmak istemeyenlerin yaşlının yaşamını sınırlama ve YATÖ toplam puan ortalamalarının çalışmak isteyenlere göre daha düşük olarak belirlendi. Dobrowolska ve arkadaşlarının (2017) yaptığı çalışmada ise öğrenciler; yaşlılarla iletişim kurmanın ve iş birliği yapmanın zorluğundan dolayı geriatri alanında çalışmak istemediklerini belirtmiştir. Aşiret ve arkadaşlarının (2017) sosyal hizmet bölümü okuyan öğrencilerle yürüttükleri araştırmada, mezuniyet sonrası yaşlı birey ile çalışmayı isteyenlerin istemeyenlere göre yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puanları daha yüksektir. Yılmaz ve Özkan'ın (2010) araştırmasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Literatürde de olumsuz tutuma sahip olan öğrenciler yaşlı birey ile çalışmayı tercih etmek istememektedirler (Köse ve ark.,2015; Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2011). Yapılan başka bir araştırmada, yaşlı insanlarla daha fazla deneyime ve etkileşime sahip öğrencilerin daha olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur (Bleijenberg, 2012). Öğrencilerin yaşlılığa bakış açısının ve yaşlılara karşı tutumlarının

değiştirilmesinde, gelecekte mesleğini sevmesinde aldıkları teorik eğitim ve klinik uygulamalar oldukça önemlidir. Özellikle klinik uygulamalarda; yaşlı bireylerle daha çok zaman geçirmeleri ve etkileşimde bulunmaları öğrencilerin mesleğine karşı bakış açısının olumlu anlamda değişmesinde etkili olabilir.

SONUÇ

Araştırmada; yaşlı ayrımcılığına ilişkin öğrencilerin olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Yaşlı ayrımcılığını etkileyen faktörler; cinsiyet, bölümü isteyerek seçme, öğrencilerin mezun olduktan sonra yaşlılarla çalışma isteği ve yaşlılık kavramının yaptığı çağrışım olarak belirlenmiştir. Yaşlı nüfusun giderek arttığı toplumumuzda sağlık çalışanlarının hizmet vereceği grup içerisindeki yaşlı birey sayısı artacaktır. Mezuniyet sonrası 65 yaş ve üzeri nüfusun sağlığını korunması, sürdürülmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasında sağlık ekibi içerisinde yer alacak öğrencilerin yaşlı bireye yönelik olumlu yönde tutumlarını geliştirmek için ders içeriklerinde yaşlı ayrımcılığına yönelik konular vurgulanmalıdır. Ayrıca, öğrencilerle birlikte yaşlı bireylere yönelik sosyal sorumluluk projeleri ve aktivitelerin planlanması; öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu tutumlarının desteklenmesi, yaşlılarla etkileşimin artırılması ve yaşlılığa yönelik olumsuz önyargıların değişmesine katkı sağlayabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma süresi içerisinde; iki farklı devlet üniversitesinde öğrenim gören yaşlı bakımı programı öğrencileri ile yürütülmüştür. Elde edilen bulgular sadece araştırmaya katılan örneklem grubuna genellenebilir.

Teşekkür

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Fikir: SÜ, ÖE,DEB,FD;

Tasarım: ÖE,SÜ,DEB,FD;

Veri toplama: FD,DEB,SÜ,ÖE;

Veri analizi ve yorumlama: DEB,FD, EÖ, SÜ;

Makale yazımı: DEB,FD,SÜ,EÖ;

Eleştirel inceleme: SÜ,ÖE,FD,DEB.

KAYNAKÇA

- Adıbelli D, Türkoğlu N, Kılıç D. Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2013;6(1):2-8.
- Akdemir N, Çınar Fİ, Görgülü Ü. Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. Turkish Journal of Geriatrics 2007;10(4):215-222.
- Alkaya SA, Okuyan CB. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2017; 4(1):43-52.
- Altay B, Aydın T. Hemşirelik Öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2015;12(1):11-18.
- Asiret GD, Kaymaz TT, Copur, EO, Akyar I. Ageism Attitude towards Elderly: Young Perspective. International Journal of Caring Sciences 2017;10(2):819.
- Ayoğlu FN, Kulakçı H, Ayyıldız TK, Aslan GK, Veren F. Attitudes of turkish nursing and medical students toward elderly people. journal of transcultural nursing 2013; 25(3):241-248.
- Ayyıldız Nİ, Evcimen H. Yaşlı bakımı programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi 2018;6(2):14-24.
- Bleijenberg N. Dutch nursing students' knowledge and attitudes towards older people-A longitudinal cohort study. Journal of Nursing Education and Practice 2012; 2(2):1.
- Ceylan H, Öksüz M. Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2015;8(39):459-466.
- Deasey D, Kable A, Jeong S. Influence of nurses' knowledge of ageing and attitudes towards older people on therapeutic interactions in emergency care: a literature review. Australas J Ageing 2014; 33(4), 229- 236. <https://doi.org/10.1111/ajag.12169>.
- Dobrowolska B, Jędrzejkiewicz B, Pilewska-Kozak A, Zarzycka D, Ślusarska B, Deluga A, et al., Palese A. Age discrimination in healthcare institutions perceived by seniors and students". Nursing ethics 2017; 26(2): 443-459.
- Erol İ, Çayak S. Yükseköğretimde belirsizlik: covid-19 pandemisi sürecinde ve sonrasında yeni dünya düzeninde akademisyen olmak. Yükseköğretim Dergisi 2022;12 (1):122-142 .
- Freitas MCD, Queiroz TA, Sousa JAVD. The meaning of old age and the aging experience of in the elderly. Revista da Escola de Enfermagem da USP 2010; 44:407-412.
- Güven ŞD, Muz GU, Ertük NE. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2012;15(2):99-105.
- Kaçan H, Dibekli E, Akkan K. Toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığı tutum düzeylerinin incelenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi 2018;11(2):8-15.
- Koçoğlu GO, Bilir N. Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı. https://eyh.aile.gov.tr/data/54859b26369dc5596417b9be/uluslararasi_yaslanma_2002_eylem_plani.pdf (Erişim tarihi 2021).
- Köse G, Ayhan H, Taştan S, İyigün E, Hatipoğlu S. Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Gülhane Tıp Dergisi 2015;57(2):145-151.
- Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A, Lemonidou C. Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people. Nurse Education Today 2009;29(6):617-622.
- Lee Ming, David B, Reuben, Bruce A. Ferrell. Multidimensional attitudes of medical residents and geriatrics fellows toward older people. Journal of the American Geriatrics Society 2005;53(3):489-494.
- Moyle W. Nursing students perceptions of older people: Continuing societys myths. Australian Journal of Advanced Nursing 2003;20(4):15-21.
- Sarı ES, Gürkan DY. Yaşlı bakımı programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. YOBU Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2022;3(2):97-105.
- Saruhan G, Evci Kiraz ED, Ergin F, Beşer E, Başaloğlu H. Yaşlı bakım teknikerliği programı: yeni bir meslek dalı için öğrencilerin beklentileri. ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2013;14(2):19-23.
- Shannon J, Voogt BA, Mickus M, Santiago O, Herman SE. Attitudes, experiences, and interest in geriatrics of first-year allopathic and osteopathic medical students. Journal of the American Geriatrics Society 2008;56(2):339-344.
- Soyuer F, Ünal D, Güleser N, Elmalı F. Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2010;3(2):20-25.
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2023). İstatistiklerle Yaşlılar, 2022. Sayı: 49667
- Ucun Y, Mersin S, Öksüz E. Gençlerin yaşlı bireye karşı tutumları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2015;8(37):1143-49.
- Usta YY, Demir Y, Yönder M, Yıldız A. Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey. Archives of Gerontology and Geriatrics 2012;54(1):90-93.
- Uyanık Y, Başyigit R. Demografik yapı içinde yaşlı nüfusun görünümü ve aktif yaşlanma yaklaşımı perspektifinde politika örnekleri. İş ve Hayat 2018;4(8):273-310.

- Ünalın D, Soyuer F, Elmalı F. Geriatri merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. *Kafkas J Med Sci.* 2012;2(3):115-120.
- Ünsar S, Erol Ö, Kurt S, Türüng F, Sekmen ID, Sak C, Türksen S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi* 2015;4(2):61-67.
- Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Development and psychometric evaluation of ageism attitude among the university students. *Turkish Journal of Geriatrics* 2011;14(3):259-268.
- Yaşar Ö, Avcı N. Değişen Yaşlılık Algısı: COVID-19 ile damgalanan yaşlılar. *Electronic Turkish Studies* 2020;15(4):1251-1273.
- Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2010;3(2):35-53.